

symposion

**op vleugels van vuur**

**pioniers van een nieuwe samenleving**

In de Symposionreeks verschijnen de teksten van symposia die twee keer per jaar gehouden worden door de Stichting Rozenkruis op het conferentieoord Renova te Bilthoven.

Deze bundel, deel 29 uit de Symposionreeks, bevat de teksten van het symposion dat plaatsvond op 24 november 2012.

s y m p o s i o n  
**op vleugels van vuur**

**pioniers van een nieuwe samenleving**

gehouden op het conferentieoord Renova  
op 24 november 2012

Renova-Bilthoven  
Uitgeverij Rozekruis Pers

**colofon**

*bijdragen van*

hugo van hooreweghe

siebe thissen

wendelijn van den brul

norbert bollen | harry croon | gerard en joshua olsthoorn | frans spakman | victor pierau | hannie te grotenhuis | john en veerle van den berg | quinten spakman

*afbeelding omslag* igor malevitch, suprematist Painting 1916; olieverf op doek, 88 x 70 cm; Stedelijk Museum, Amsterdam

*boekverzorging en druk* rozekruis pers, haarlem

*letter* adobe's minion pro

*papier* 90 grams promail plus natuurwit

isbn: 978-90-6732-424-3

© 2013 rozekruis pers-haarlem

rozekruis pers

bakenessergracht 5

2011 js haarlem

(023) 532 38 52

info@rozekruispers.com

www.rozekruispers.com

DE KERN VAN ALLE DINGEN

5

*is stil en eindeloos.*

*Alleen de dingen zingen.*

*Ons lied is kort en broos.*

*En donker zingt mijn bloed,  
van heimwee zwaar doorwogen.*

*Ik zeil langs regenbogen*

*Gods stilte tegemoet.*

*Met U zijn er geen verten meer*

*en alles is nabij.*

*Des levens aanvang glinstert weer,  
geen gisteren en geen morgen meer,*

*geen tijd meer en geen uren,*

*geen grenzen en geen muren;*

*en alle angst voorbij,*

*verlost van schaduw en van schijn,*

*wordt pijn en smart tot vreugd verheven!*

*Hoe kan het zoo eenvoudig zijn!*

*Hoe kan het leven Hemel zijn,*

*met U, o kern van alle leven!*

*Ik weet het niet, ik vind geen naam,*

*ik krijg het met geen woorden saam*

*wat er nu omgaat in mijn ziele.*

*Is het soms blijdschap? Is 't verdriet?*

*Of allebei? En ook weer niet ...*

*Ik kan slechts zwiingend knielen.*

Felix Timmermans

## Inleiding

6

Overall in de samenleving hoor je – gelukkig – dat men zoekt naar vernieuwing van het leven, maar hoe kun je iets vernieuwen dat zo oud is als de wereld zelf? Waar kan het élan vandaan komen voor vernieuwing van ons leven?

Van welke aard zijn die ‘vleugels van vuur’ die het versplinterde menselijke bewustzijn willen omvormen, willen helen? Kan het eigenlijk wel?

Het zijn geen nieuwe vragen en ook de urgentie ervan is niet nieuw.

Maar nu, nu er terecht over ‘crisis’ wordt gesproken, worden ze weer gesteld, door mensen op zoek naar een werkelijke oplossing.

Aan het begin van de twintigste eeuw werden ze ook in Nederland gesteld, en op uiteenlopende wijze benaderd, in navolging van wat er internationaal gebeurde. Nieuw denken, in de kunst en de architectuur, in de wetenschap, in de filosofie en psychologie, in de maatschappij van alle dag en in het occulte en esoterische onderzoek. Pioniers durfden aan een nieuwe samenleving te denken; en met een zichzelf vergetende bezieling gaven zij vorm en inhoud aan wat er nog niet was.

Zij waren het die vorm gaven aan het nieuwe dat ze voor zich zagen, in taal, in beeld, in klank en geschrift; schilders, schrijvers, bouwers. Musici, natuurkundigen. Maar ook filosofen, spinozisten en maatschappijvernieuwers, christenanarchisten en boeddhisten. En godsdienstvernieuwers in elke richting.

Wat hadden ze gemeenschappelijk?

Dat was die weidse en visionaire blik op een verlicht mens-type. Dat was een nieuwe samenleving, een nieuwe mens en een inrichting van de samenleving die er nog niet waren. Zij weken af van de gangbare wetenschap en religie. Ze ontken- den de claim op waarheid en werkelijkheid, zoals die dicht- getimmerd waren door wetenschap en religie. Dáár braken ze uit; desnoods met een geur van wereldvreemdheid of van wereldverbeteraars.

De gnostieke en de hermetische traditie werden hartstochtelijk gezocht en beleefd. Ze onderzochten de essenties uit de oosterse wijsheid. Ze herkenden de wondere wereld van Spinoza's gedachtegoed en ze konden die omarmen zónder daarom vervolgd te worden.

Men herontdekte de taal als een machtig instrument van vernieuwing en bewustwording. Want waar de crisis in Europa een hoogtepunt bereikte, twijfelde men zelfs aan de continuïteit van cultuur en samenleving. Tegelijk groeide in velen het vermoeden, het beeld van een nieuwe verlichte mens. Was dat niet de opdracht in Europa?

Peter Huijs



## Gedreven door het vuur

HUGO VAN HOOREWEEGHE

8

**D**e titel voor dit symposion nodigt uit om vandaag tezamen een hoge en wijde vlucht te nemen. En zoals de titel van deze dag belooft, dat te doen op vleugels van vuur. Waar zou zo iets trouwens beter kunnen dan van op Renova? Gelegen in Lage Vuursche en wereldwijd gerenommeerd als brandpunt van geestelijke vernieuwing?

Wat zou u er echter van vinden als we voor de juiste vlieg instructies eerst even beroep deden op enkele mythologische referentiefiguren die alles te maken hebben met vuur? Ik denk dan aan een Prometheus die de goden het vuur ontstolen heeft en dat met een hoge prijs heeft moet betalen. Ter zijner ere kende het oude Griekenland lange processies waarbij men fakkels doorgaf die niet mochten doven. Een vroege vorm van estafette; voor de deelnemers bovendien letterlijk een vuurproef. En er is ook Ikaros die in zijn proef dan weer jammerlijk faalt. Hij wil zo hoog mogelijk vliegen, de bovenwereld binnendringen zonder geldig toegangsbewijs, want hij doet dat gewoon met behulp van eigenhandig gevlochten wieden van was. Te dicht bij de zon kwam hij. De was smolt en de zoon van Daedalos stort neer. We zien hem op het bekende schilderij van Breughel in het water belanden, helemaal aan de rand ervan en onogelijk klein afgebeeld. De impact van het gebeuren is minimaal: de 'beneden'wereld merkt het drama nauwelijks op, want de boer op de voorgrond, die ploegt rustig voort.

Zoals u ziet mensen: Om onze vuurproef te kunnen doorstaan, doen we dat beter niet met zelfgemaakte wieden van was, hoe stevig ook, maar hebben we, door de geest bezield, vleugels nodig van vuur. Die smelten niet, ze breken niet af, en ze kunnen uiteraard ook niet verbranden. Enkel zo houden we mogelijk stand te midden van de vuurstormen waarmee het leven ons teistert. Dat is trouwens niet alleen het geval in onze eigen levensloop. Heel de gang van de geschiedenis is tot op de dag van vandaag in feite één groot vuurwerk. Zien we dat voor ons. Het vertelt van de rook van verschroeide aarde na de doortocht van plunderende soldaten, van in puin liggende huizen en van verkoolde lichamen na bomaan-

slagen, van brandstapels opgericht voor de terechtstellingen van onder meer al dan niet vermeende kettlers, en ook van giftige rookgordijnen die betogingen moeten uiteendrijven. Het laat uitzinnige vreugdevuren zien na overwinning, en na verlies ingetogen avondwaken bij brandend kaarslicht. En u heeft vast geen moeite om nog andere beelden op te roepen. Mogelijk komt u dan ook uit op lang na smeulende as. Bij een geest die nooit helemaal uitgeblust raakt. En bij vogels die hun nest zelf eerst in brand steken en na vergaan te zijn onverhoopt weer opstaan uit hun as.

9

Wat we daar nog van kunnen leren is : echte vuurvleugels worden weliswaar beneden getest en sterk gemaakt, midden het donkere kolken van een onderaards vuur, maar in verre oorsprong zijn ze natuurlijk van boven, afkomstig uit de hoogste lichtregioenen van de geestelijke wereld. Denkt u maar aan het bekende bijbelwoord: 'Ik ben gekomen om vuur op de aarde te werpen uit Lc 12:49. Men zou geneigd zijn te zeggen dat onze wereld tussen twee vuren in zit: aan de ene kant een helder vuur, louterend en zuiverend, en aan de andere een donker, destructief en verterend. Het ene bedoeld om eens het licht voort te brengen van een hoger eenheidsbewustzijn. Het ander dat alleen maar duistere driften losmaakt en, grillig en onvoorspelbaar als het is, altijd mensen tegen elkaar opzet.

Daarbij mag u één ding niet uit het oog verliezen: er is uiteindelijk slechts één groot alchemisch vuur dat in spiritueel opzicht alles en iedereen zal omzetten en vernieuwen. Het kan ook in ons hart ontbranden en ons transformeren tot wij, er geheel en al in ondergegaan, uiteindelijk zelf van vuur zijn geworden. En volgens het hermetische motto 'zo boven zo beneden', branden onder de werking van een geest van eenmaking aan het einde alle tegenstellingen op in een ondeelbare en conflictloze eenheid.

Op die wijze vinden we onszelf en de hele mensheid in één wervelende kosmische dans rond het vulkanische vuur van de geestelijke zon. En is er maar één wet die deze dans leidt: zolang we het vuur van de vernieuwing, de vuurgloed van de ontstijging, nog niet verdragen – de uitdrukking zal vandaag vermoedelijk nog wel vallen – niet vuurbestendig genoeg blijken te zijn, zolang dienen we geholpen te worden door het vuur van de beproeving en van de verontrusting. Hier geen sprake meer dus van het vuur der verdoemenis, zoals ons dat altijd is voorgehouden. En – we

komen langzaam dichterbij ons eigenlijke onderwerp, deze lange aanloop moest ons alleen maar in staat stellen om eindelijk op te kunnen stijgen – is het u niet ook opgevallen dat de hoogvliegers van de geest uitgerekend altijd dan opstaan als de wereld om hen heen in brand staat: door politieke en maatschappelijke onrust, door opgehitste haat tussen de volkeren, én meestal vanwege met elkaar redetwistende religies en ideologieën? Dat hun grote geestdrift altijd aanstekelijk werkt in perioden waarin laag bij de grondse vuren oplaaien?

Anno 2012 raast er over de hele wereld een groot interkosmisch vuur. U weet het, volgens sommigen dreigt die wereld zelfs om te gaan komen in een immense vuurpoel, te vergaan zoals dat beschavingen als die van Atlantis en Lemurië overkomen is. Onheilspellende berichten rond een apocalyptische ramp, die zich aan het eind van dit jaar zou gaan voltrekken, hebben bij velen bijna tot paniekreacties geleid en zijn misschien straks aanleiding tot hysterische taferelen. Maar wat je nu ook ziet is dat meer dan ooit de hoop opvlamt op een algehele verandering van bewustzijn, op de ontwikkeling van een geheel nieuw zielevermogen. Die lijkt gerechtvaardigd nu we bijvoorbeeld vaststellen dat zowel in wetenschap, in kunst als in religie de bouwvallige tussenmuren op instorten staan om straks mogelijk plaats te maken voor een geestelijk bouwwerk van ontgrenzend universalisme. Voor, als in een hoge vuurtoren, de eeuwige vlam van de geest, van ver zichtbaar voor allen die er met een brandend hart brandend naar hebben uitgekeken.

Nu moeten u weten, beste mensen: dit proces van verandering is al heel lang in voorbereiding. En daar gaat het vandaag vooral over. De eerste vurige lichten hiervoor zijn reeds aangestoken eind negentiende, begin twintigste eeuw. Niet alleen ver weg maar ook heel dichtbij. Het is onze eigen directe voorgeschiedenis. Hoewel het misschien nodig is uw geheugen in dat verband even op te frissen. En omwille van het contrast moeten we eigenlijk nog iets verder terug in de tijd. Naar de middeleeuwse wereld. Schetsen we die even, dan lijkt alles daarin versteend, is daar geen beweging in te krijgen, en dat kan ook niet omdat alles al van tevoren is vastgelegd. Een feodale en piramidale machtsstructuur, met bovenaan erfopvolgers als gezagdragende verte-

genwoordigers van een zelf onbewegelijke en levenloze God. Die staat aan het hoofd van een onveranderlijke wereld die van alle vuurkenmerken verstoken blijft. En die onderaan bevolkt wordt door 'aardwormen' welke van slaafse en doodse gehoorzaamheid hun voornaamste deugd hebben gemaakt. Die mogen alleen op een beloning mogen rekenen als hun aardse leven voorbij is. Helle- en vagevuur loeren daarbij om de hoek. En het pinkster-  
vuur van het begin van de christelijke jaartelling dan? Dat is door kerkelijke en wereldlijke overheden zolang te vuur en te zwaard bestreden, tot het, op een schuchter waakvlammetje na, helemaal lijkt te zijn uitgedoofd.

11

Diezelfde wereld komt evenwel zo rond 1500 eindelijk in beweging. Het is u bekend hoe de reformatie deze middeleeuwse vesting op haar fundamenten heeft doen daveren en heel Europa in brand is gestoken door een verwoestende verzetsbeweging. Die is niet alleen verantwoordelijk voor de protestantse beeldenstorm, maar heeft tegelijk ook een volksverheffend bewustzijns-  
vuur opgewekt. Maar, als de contrareformatie in de zuidelijke Nederlanden de kerk in al haar barokke luister weet te herstellen en Calvijn meer noordelijk zijn strakke plichtsgeloof installeert, duurt het niet lang meer voor de roep klinkt om een meer innerlijke wereldreformatie. Roep zoals die met name uitgaat van de klassieke rozenkruisers, hierin voorafgegaan door de groten van de renaissance, door neoplatonici als Mirandola en Ficino en hermetici als Bruno (zelf nota bene op de brandstapel geëindigd). Een roep die door heel Europa is gegaan! We weten ondertussen allemaal van het Engeland van Elizabeth I, met de magiërs John Dee en Robert Fludd, en van het Duitsland met Jacob Boehme en alchemisten als Heinrich Kuhnraht en Michael Maier en vooral met de Tübinger Kreis rond Tobias Hess, die de bekende rozenkruisersmanifesten het daglicht heeft doen zien. Iets wat weliswaar naast Duitsland en Engeland vooral in Frankrijk en Italië een enorme weerklank krijgt.

Maar het is in de Republiek der Nederlanden met haar tolerante en open instelling dat die roep zijn meest ontvankelijke voedingsbodem zal vinden. Tijdens de Spaanse vervolgingen al had Nederland grote groepen hervormingsgezinden uit de Zuidelijke Nederlanden opgevangen (en zou dat meermaals doen zoals bijvoorbeeld tijdens WO I). En nu vinden hier na Spinoza ook de

geschriften van Boehme een veilig onderkomen. En als paltsgraaf Frederik V, trouwens zelf de kleinzoon van Willem van Oranje, na één winter al de hoop op een Pan-Europese protestantse alliantie moet opgeven, dan is het in Amsterdam dat zijn gemalin in ballingschap mag komen. En hier is het ook dat er verder denkers terecht kunnen als een Descartes en een Comenius. De laatste hoopt dat in Nederland gaat lukken wat in Engeland snel verwaterd is: de oprichting van een College van Onzichtbaren.

In dat Engeland is inmiddels de fakkel aangestoken van een anderssoortige Enlightenment, van een verlichte wetenschap. Weliswaar in kringen van rozenkruisers en vrijmetselaars, maar gebaseerd op de verworvenheden van de proefondervindelijke wetenschap. Met Francis Bacon en Isaac Newton als toortsdragers van het nieuwe vooruitgangsgeloof. En u weet dat dit de moderne wereld in een niet meer te stuiten stroomversnelling heeft gebracht: te beginnen bij de eerste stoomtrein en voorlopig eindigend bij de digitale informatiesnelweg. Alles ingezet op objectief feitenonderzoek en op de uitvinding van hulpmiddelen, van dingen die de mens steeds afhankelijker maken van de materie en die het vuur van de geest moeten bekoelen. Het is Immanuel Kant die van dan af in zijn *Kritiek van de Zuivere Rede* een hoge scheidingsmuur optrekt tussen wetenschap en religie. Verstandelijk denken moet zich nu maar gaan beperken tot de wereld van de verschijnselen, want over de geestelijke ideeënwereld kan niets nog met zekerheid worden gezegd, die vallen buiten het domein van de kennis. Dat wordt in Europa de heersende strekking, ook al droomt Hegel nog met zijn 'absolute religie' van de synthese van alle wereldwording. En al proberen romantische denkers als Goethe en Schelling het tij nog te keren door de verbondenheid te bezingen van natuur en geest, van denken en intuïtie. Dat mag blijkbaar niet, want alleen zo kan de mens het autonoom ik-betrokken wezen worden dat alleen in de brand van zijn eigen ervaring tot inzicht kan komen.

En dan moeten de laatste heilige huisjes nog worden platgebrand. Iets wat grondig gebeurt onder het vernietigende vuur van diverse vormen van kritiek. U kent ze ongetwijfeld wel maar ik som ze nog even op. Van – om te beginnen – de economische kritiek van Karl Marx. Die denkt dat alleen een maatschappelijke ommekeer de menselijke vervreemding zal kunnen opheffen. De

## inhoud

### **de kern van alle dingen**

FELIX TIMMERMANS 5

### **inleiding**

PETER HUIJS 6

### **gedreven door het vuur**

HUGO VAN HOOREWEEGHE 8

### **op vleugels van vuur: wijsgerige beweging in Nederland**

SIEBE THISSEN 21

### **drie Vrienden.**

#### **het werk van Z.W. Leene, Jan Leene en Cor Damme**

WENDELIJN VAN DEN BRUL 39

## parallele sessies

### **de taal van de rede**

FRANS SPAKMAN 49

### **de ontgrensde samenleving**

HANNIE TE GROTENHUIS 52

### **de groep als laboratorium**

VICTOR PIEREAU 55

### **kwantumsprong in het Licht**

HARRY CROON 58

### **‘abstracte’ kunst en bewustzijnsvernieuwing, pioniers van een nieuwe tijd**

GERARD EN JOSHUA OLSTHOORN 66